

דתישכונע

בס"ד

פרשת שמיני, תשע"ז, מספר 1216

יין ושכר אל תשת

יהודה זולדן

האיסור לשתות יין מכוון לכוהנים העובדים במקדש, אך הסיבות שנזכרו לטעמו של איסור זה, נכונות וטובות לכל אדם שנדרש ממנו להבדיל ולהבחין בין פרטים, ובוודאי כשהוא נדרש להורות ולהנהיג. כך פסק הרמב"ם (שם ג):

כשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות, כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי. אפילו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט אל יורה, שנאמר "ולְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (וי' י:א).

הלכה זו נאמרה בקשר לחכמים ופוסקי הלכות, אך ניתן להרחיב את העיקרון כלפי כל מי שצריך להבחין ולהבדיל; לשלוט היטב בשכלו ובהתנהלותו.

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן בין שיכור

אחת הדוגמאות השליליות הנפוצות כיום היא נהיגה בשכרות, לאחר שתייה מרובה של אלכוהול או נטילת סמים. במצב כזה חושי האדם מתערפלים, הוא איננו מודע לקורה סביבו, ואיננו מסוגל לשלוט על מעשיו, בוודאי לא בעירנות הנדרשת. במקרה כזה יש להחיל את אותו עיקרון: הנוהג כשהוא שיכור עובר על איסור, גם אם לא גרם שום נזק לאחר.

פוסקים דנו בשאלה מה דינו של אדם שהרג אדם אחר, בהיותו שיכור או תחת השפעת סמים. בגמרא (עירובין סה ע"א) נאמר:

שיכור - מקחו מקח וממכרו ממכר, עבר עבירה שיש בה מיתה - ממיתין אותו, מלקות - מלקין אותו. כללו של דבר: הרי הוא כפיקח לכל דבריו, אלא שפטור מן התפלה.

...אמר רבי חנינא: לא שנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט, אבל הגיע לשכרותו של לוט - פטור מכולם.

לכאורה מברייתא זו ניתן להבין כי כאשר רמת השכרות גבוהה, השיכור פטור מעונש. אך הרב יואל סירקיס (שו"ת בית חדש, ב"ח [ישנות] סימן סב) אינו סבור כך. הוא דן במקרה שבו אדם שיכור זרק בעת חתונה זכוכית אל קיר, ורסיס פגע בעינו של חברו וסימא אותו. לדבריו, שיכור כלוט פטור מאותם נושאים שנזכרו בברייתא, כמו

כוהנים בעבודתם במקדש ומורי הלכה

על כוהנים נאסר לשתות יין ושכר בעת עבודתם במקדש:

יין ושכר אל תשת אֶתְּה וּבְגִידְךָ אֶתְּךָ בְּבִאֲכֶם אֶל אֱהָל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ, חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם. וְלֹהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר. וְלֹהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד מֹשֶׁה (וי' ט:יא).

השתייה המרובה שתוצאתה שכרות, משבשת את יכולת השיפוט וההנהגה, ואת היכולת להבדיל בין קודש לחול, ובין טמא לטהור. כמו כן, על הכוהנים מוטל להורות לבני ישראל תורה וחוקים, ומי שדעתו משובשת אינו מסוגל להורות כראוי וכנדרש. ציווי זה מופיע בהקשר של חטא נדב ואביהוא, והוא נועד לשלול גם את האפשרות לעבוד במקדש מתוך שלהוב יצרים וטירוף חושים. עבודת ה', ובוודאי כשהיא בבית המקדש, צריכה להיעשות בהתרגשות גדולה, אך ללא ניתוק מהשכל, מהיכולת להבדיל ולהורות. כך ניסח זאת הרב שמשון רפאל הירש (ויקרא שם, בתרגום לעברית של הרב מ' ברויאר):

השונה יין ושכר, אסור לו לעבוד במקדש (פסוק ט), להורות הלכות מקדש (פסוק י) ולפסוק הלכה למעשה (פסוק יא). כי לא התחום האפל של התרגשות הנפש והדמיון, אלא דעה צלולה ושכל חריף ומפוכח הם הנדרשים לכל מעשי מצוות ה'. אין סמלי המקדש פונים אל הדמיון, אלא אל השכל הצלול והבהיר. כי רק השכל המשיג בבהירות, והמסיק מסקנות נכונות, והמכניס כל פרט למסגרת הכלל המתאים לו, רק הוא העשוי להדריך את צעדינו להגשים במעשינו את מצוות ה'. בני אהרן מתו, מתוך שהלכו שבי אחר התרגשות לבם.

אשר על כן, כוהן ששתה יין והשתכר ועבד במקדש, חייב מיתה בידי שמים, ועבודתו פסולה. אם השתכר ממשקים אחרים, הוא חייב מלקות אך עבודתו כשרה (רמב"ם הל' ביאת המקדש, א, א-ב).

* הרב ד"ר יהודה זולדן הוא מפקח מרכזי להוראת תלמוד ותושב"ע בחינוך הדתי, ומרצה במדרשה לנשים באוניברסיטת בר-אילן.

לפי הרב שלמה לוריא, הפטור הוא מידי שמים, אך חייב בדיני אדם. האחריות מוטלת על השיכור מפני "שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע".³ חז"ל ובעלי המוסר וההגות הזהירו אותנו, וביקשו להרחיק את השתייה לשכרה, ובהקשר זה גם את נטילת הסמים. ביטוי אחד מתוך מכלול גדול של מקורות, הוא במדרש (במדבר רבה [וילנא] פרשה י; ב):

"אל תרא יין כי יתאדם כי יתן בכיס (בכוס ק) עינו יתהלך במישרים" (מש' כג: לא). הזהירה רוח הקדש על היין שלא ישתכר אדם. למה? "כי יתאדם" שאחריתו דם. שעובר עבירה שיתחייב עליה מיתה, דבר אחר: "כי יתאדם" כי יתאוה לדם נדה ולדם זבה. "כי יתן בכוס עינו" בכיס כתיב. על ידי הכוס יתן עינו בכיס. לשון נקי דברה תורה לומר שיבא על הערוה. ...דבר אחר: "יתהלך במישרים" סוף שהוא מתיר את העבירות ועושה אותן הפקר.

החיים נועדו למלא אותם בתוכן ובעשייה חיובית, ולא לבריחה מהם ע"י טשטוש החושים, שיכולים להביא את השיכור והמסומם לדרגות פחותות ולעשיית מעשים שליליים ביותר. "השכרות הוא ממעשה האיש הרע, בבחירתו" (רמב"ם, מורה נבוכים, ג, ח).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
f הדף השבועי - אוניברסיטת בר-אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

פורים אות לח) חייב אינש לבסומי בפוריא לא שישתכר, שהשיכרות איסור גמור! ואין לך עבירה גדולה מזו שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט" (בית יוסף אורח חיים סימן תרצה אות א-ב). על חיוב בניזקין המוטל על שיכור בפורים כשהזיק לאחר, ראו בספרי: זמני יהודה וישראל, "שכרות בפורים ופטור מקיום מצות - בפסקי הרא"ה קוק", עמ' 472-488, ובהע' 21.

³ ראו עוד: גדעון ליבזון, "אחריותו הפלילית של השיכור במשפט העברי", דיני ישראל, ג, עמ' 71-88; הרב רועי צבי תמיר, "בגדרי שיכור וחובו בניזקין ועונשים", מאיר נתיבים, עמ' 182-185.

מאחריות למעשים של מקח וממכר, אך בנושאים אחרים הוא כותב:

אבל לגבי ניזקין אין ספק דחייב. דהיה לו להזהר מתחלה שלא ישתכר כלוט ולהזיק את הרבים, דמי אנסו להשתכר כל כך עד דלא ידע מה קעביד (מה הוא עושה). וכיון דאונס דמתמתיה הוא, דאיהו הוא דגרים לנפשיה (וכיון שהאונס בא בגללו, שהרי הוא גרם זאת לעצמו) חייב בניזקין. ואפילו ישן דאי אפשר בלא שינה, אפילו הכי חייב בניזקין, כל שכן בשיכור דהוה פושע גמור. ואכן גם הרמב"ם פסק להלכה (הל' חובל ומזיק א, יא) ששיכור מועד לעולם:

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן בין שכור אם חבל בחבירו או הזיק ממון חבירו משלם מן היפה שבנכסיו. הטיעון הבסיסי של הרב יואל סירקיס הוא ששיכור נושא באחריות פלילית, כי הוא זה שהכניס את עצמו למצב הזה. השיכור הוא זה שבחר להשתכר, ועל כן עליו לשאת בתוצאות. נראה שכיום, העילה לחייב נהגים שיכורים לשאת במלוא האחריות חזקה אף יותר מדברי הב"ח. נהגים מזהרים שוב ושוב שלא לשתות לשכרה אם הם אמורים לנהוג אחר כך. הם מתבקשים לתאם מראש, שיהיה מי מהחברים שלא ישתה, והוא זה שיוכל לנהוג ברכב ולהסיע את החברים לביתם. השתייה לשכרות היא בבחירתו המודעת של האדם, ואם עשה זאת, על אף האזהרות המרובות שלא לנהוג במצב שכזה, וגרם למוות, יש לראותו כרוצח במזיד. הרב שלמה לוריא (ים של שלמה בבא קמא ג, ג) סובר אף הוא ששיכור חייב בניזקין, ומסביר את הגמרא בעירובין באופן אחר:

והשיכור, אפילו הגיע יותר משכרותו של לוט, מכל מקום מחייב בתשלומים על כל הזיקות. ומה שמסקינן בפרק הדר (בבלי עירובין סה ע"א) דשיכור כלוט פטור ממתת בית דין, ולא מלקין אותו, היינו דפטור בדיני שמים על אותו העוון. ומכל מקום מקבל דינו על מה שלא עצר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע. אבל לפוטרו מדין הזיק שמזיק לחבירו, פשיטא שחייב. דאדם מועד לעולם, בין שוגג בין מזיד, בין ער בין ישן, בין אונס בין רצון. דאם לא כן לא שבקת חיי (=אי אפשר יהיה לחיות), דכל שונא ישתה וישתכר על חבירו להזיק, ויפטור. ואפילו בפורים דמחויב להשתכר, מכל מקום אין כוונת רבותינו כדי שישתגע. רק כמו שכתב הרמב"ם (הל' מגילה ב, טו) צריך להשתכר להיות נרדם בשכרותו.²

¹ מקור דברי הרמב"ם במשנה בבא קמא ב, ו (בבלי כו ע"א), ושם לא נזכר "בין שיכור".

² אכן, אפילו בפורים, שאז יש מצווה להשתכר, הזהירו הפוסקים מהסכנות העלולות להיגרם, ובהן שפיכות דמים, ולכן הגבילו את השתייה. כך כותב מרן הרב יוסף קארו: "כתוב בארחות חיים (הל' מקור דברי הרמב"ם במשנה בבא קמא ב, ו (בבלי כו ע"א), ושם לא נזכר "בין שיכור".